

NA PRAHU ROKU NOVÉHO

ohlížíme se za rokem odcházejícím. Pro mne osobně to znamená – mimo jiné – také ohlédnutí za rokem z poloviny prožitým na jiné polovině zeměkoule, v podmínkách velmi výrazně se lišících od podmínek v naší zemi. Od loňského dubna jsem pobýval skoro patnáct měsíců v USA v rámci studijního programu Huberta H. Humphreyho a zpátky domů jsem se vrátil počátkem letošního července. Shodou okolností právě v době, kdy (od 1. 7. 2009) začala platit nová vyhláška o lékařských atestačních oborech. Došlo ke zrušení samostatného lékařského atestačního oboru Návykové nemoci, s pětiletou délkou přípravy, zahrnující tříletý základní psychiatrický kmen. Ministerstvo zdravotnictví se rozhodlo vrátit k původnímu modelu, kdy na základní atestaci (z oboru psychiatrie, s pětiletou délkou přípravy) navazuje „certifikovaný kurz“ (= oficiální, byť značně zavádějící označení nástavbové atestace, s délkou přípravy minimálně dva roky). Tento model postgraduální přípravy lékařů v našem oboru znamená ztížený přístup pro lékaře-absolventy, naopak může přitáhnout zájem lékařů, kteří již atestaci z psychiatrie mají a navíc mají i praxi v léčbě závislostí. Skutečností je, že v době existence samostatné základní atestace v oboru návykových nemocí atestovalo více lékařů než v předchozím období nástavbové atestace navazující na atestaci z psychiatrie. Paradoxně v průběhu mého studijního pobytu v USA tam kulminovaly přípravy na zavedení samostatného lékařského oboru „Addiction Medicine“. Ale to je Amerika a my jsme (už) v Evropě. Po delší době jsem v Evropě opět i já. Ve staré dobré Evropě, ohruňující nad Amerikou nos. Podle nosa poznáš kosa. V USA je závislost (včetně závislosti na alkoholu) považována za „brain disease“, (chronické) onemocnění mozku; tuto definici vychrlí každý student severoamerické lékařské fakulty. V Evropě (České republice) je alkoholismus nemocí nosní. „Alkoholik se pozná podle toho, že má červený nos, červený nos je způsoben alkoholismem,“ zní odpověď studenta české lékařské fakulty. Úsměvné? Ano, ale... Takovéto chápání vzniku závislosti na alkoholu zjevně přetrvává i u některých lékařů v průběhu jejich další praxe. Tento rozdílný pohled na to, který tělesný orgán či tělní systém hraje klíčovou roli při vzniku a vývoji závislosti (např. závislosti na alkoholu), patrně můžeme použít také pro vysvětlení odlišného vnímání závažnosti alkoholismu v USA a „staré dobré Evropě“, resp. v ČR.

Nová, moderní, sjednocená Evropa je naopak zaklínadlem používaným občas pro zdůvodnění jinak nepochopitelných kroků – například destrukce dosud slušně fungujícího systému postgraduálního vzdělávání v medicíně. Nezbývá než doufat, že se mezi kolegy-psychiatry s atestací a několikaletou praxí objeví tací, kteří projeví zájem rozšířit si svou psychiatrickou kvalifikaci o odbornost v oboru návykových nemocí. Nedá se však předpokládat, že by mezi atestovanými psychiatry došlo v brzké době k boomeru zájmu o léčbu závislostí. O to důležitější roli budou hrát kolegové adiktologové (nelékařští zdravotničtí pracovníci, absolventi studia adiktologie v rámci 1. lékařské fakulty, resp. ti, kterým byla odbornost adiktologa přiznána s přihlédnutím k jejich dlouholeté praxi v oboru léčby závislostí).

Na konci volebního období výboru Společnosti pro návykové nemoci (SNN) ČLS JEP se ohlížíme za uplynulými čtyřmi roky. Kdo jsme, odkud přicházíme a kam směřujeme? Otázky, které jsme si položili na mimořádném „konceptním“ zasedání výboru SNN koncem listopadu a krátce na to bezprostředně po zvolení nového výboru naší odborné společnosti. Hodnotíme, co se podařilo a co nikoliv a rekapitulujeme, co zůstává jako štafeta pro výbor nový a jeho prostřednictvím pro celou naši odbornou společnost. V novém výboru se setkají ostrřílení harcovníci (Adameček, Csémy, Frouzová, Jeřábek, Kalina, Miovský, Popov, Těmínová-Richterová) s kolegy, kteří se ve výboru SNN objevují poprvé (Mravčík, Nevšímal, Radimecký, Randák). Nahradí také kolegy, kteří věnovali práci ve výboru SNN několik let (MUDr. Jiří Dvořáček), či desetiletí (MUDr. Karel Nešpor, CSc., MUDr. Stanislav Kudrle). Všem členům minulého výboru a zejména třem níže uvedeným touto cestou osobně i jménem členů SNN oficiálně děkuji za vše dobré, co pro naši odbornou společnost a jejím prostřednictvím pro celou odbornou obec v této zemi vykonali.

Jirka Dvořáček obětavě vedl výbor SNN během mého studijního pobytu v USA. Jeho manažerské zkušenosti z vedení léčebny v Červeném Dvoře a zkušenosti z jednání s nejrůznějšími státními i jinými institucemi byly pro činnost výboru a pro celou SNN velmi přínosné a užitečné. Na druhé straně jeho zájem a publikace o neurobiologii závislosti motivovaly řadu kolegů k většímu zájmu o „BIO-část“ modelu závislostí a její studium.

Standa Kudrle se naopak zasadil se o propagaci „SPIRITUÁLNÍ“, resp. „EXISTENCIÁLNÍ“ dimenze v modelu syndromu závislosti a přitáhl k oboru léčby závislosti zájemce o problematiku změněných stavů vědomí navozených bez použití drog. Jeho vlídné a přátelské chování vnášelo do občas výbušné atmosféry při jednáních výboru zklidnění, pohodu, vlídný humor (projevující se jemnými špilci) a gentlemanké způsoby.

Karel Nešpor se v posledních letech objevoval na jednáních výboru sporadicky, zaneprázdněn celou řadou jiných aktivit. Jeho absence ponejvíce souvisely s tristní personální situací v PL Bohnice, kde kolega Nešpor pracuje. Pokud jej však někdo (já, předseda Psychiatrické společnosti ČLS JEP, zástupce WHO,...) požádal o písemné vypracování nějaké odborné práce (stanoviska či posudku, doporučených postupů psychiatrické péče, rozpracování Evropského akčního plánu o alkoholu,...), snažil se vždy práci vykonat precizně a rychle a často hotové dílo posílal e-mailem hned následující den. Škoda, že rychlost provedení s sebou občas nesla jen velmi omezenou možnost, resp. nemožnost spolupráce s nějakým oponentem.

Kvalitních odborníků zabývajících se studiem, prevencí a zejména léčbou závislosti je v této zemi velmi málo. Bylo by velkou a zbytečnou ztrátou, kdybychom v rámci SNN nebyli schopni využívat erudice našich členů jen proto, že s nimi nejsme v kontaktu. Dohodli jsme se tedy v rámci výboru SNN na vytvoření webové aplikace – diskusní skupiny přístupné členům SNN. Děkuji Davidu Adamečkovi za to, že se ochotně a kvalitně stará o naše webové stránky (www.snncls.cz). Zde bude také prostor k oponentuře připravovaných koncepčních materiálů. První velkou příležitostí vyzkoušet si možnosti tohoto virtuálního diskusního prostředí je možnost diskutovat Doporučené postupy psychiatrické péče, prezentované dr. Karlem Nešporem („Syndromy závislosti“) a dr. Evou Králíkovou („Závislost na tabáku“). Z diskuse by měl vzejít ucelený materiál, který bude poskytnut jako stanovisko k předkládaným Doporučeným postupům psychiatrické společnosti. Kromě toho mě napadá, že by bylo velmi výhodné nepřicházet o ty nejlepší a nejzkušenější a doporučím proto při prvním zasedání novému výboru konstituovat v rámci SNN stálou odbornou radu, jejímiž členy by se automaticky – s jejich souhlasem – mohli stát bývalí členové výboru SNN.

V průběhu uplynulého čtyřletého období se členové výboru a SNN podíleli na celé řadě aktivit, z nichž je vhodné připomenout alespoň ty klíčové. Za nejdůležitější lze považovat práce na přípravě návrhu nového systému péče o problémové uživatele drog a návrhu koncepce ambulantních služeb, který by měl vyřešit problém vakua vzniklého po rozpadu sítě AT ordinací. S tím bezprostředně souvisí práce na přípravě návrhu výkonů odbornosti adiktologa, které budou předloženy k projednání o úhradě navržených výkonů s plátcí zdravotní péče. Pokračovaly práce na vzdě-

lávacím programu pro nástavbovou atestaci. V průběhu roku se také uskutečnila řada předatestačních kurzů pro budoucí všeobecné lékaře. Jejich smyslem je seznámit stručně, během jednodenního kurzu lékaře z jiných oborů s problematikou škodlivého užívání a závislostí, poskytnout jim základní orientaci v situaci na drogové scéně a dát jim informaci o možnostech intervencí a také o tom kde a jak hledat pomoc. Tyto kurzy by nebylo možné realizovat bez účasti lektorů z řad členů SNN (Gajdošíková, Minařík, Miovský, Mravčík, Randák, Šejvl), kterým též patří můj dík. V příštím roce bude potřeba připravit a realizovat řadu podobných předatestačních kurzů, které se budou týkat prakticky všech lékařů z klinických oborů. Vítám všechny zájemce o přednášení v těchto kurzech, aktuálně nejpálčivějším problémem je absence odborníka orientovaného v právní problematice týkající se drog.

Při shromáždění členů SNN 2. 12. 2009 byl v rámci návrhu usnesení předložen přítomným členům společnosti také návrh na změnu názvu společnosti. Tento návrh na nový název („Adiktologická společnost ČLS J. E. Purkyně“) vzešel z dlouhodobé koncepční a terminologické diskuse uvnitř výboru společnosti. Navrhovaný název by měl zahrnovat celou problematiku oboru a ještě lépe vyjadřovat snahu o komplexní pojetí našeho oboru za účasti jak lékařů-adiktologů, tak jiných zdravotníků-adiktologů. Přítomní členové SNN však doporučili (vzhledem k nízké účasti na Shromáždění členů) realizovat diskusi prostřednictvím webu a vrátit se případně k hlasování o změně názvu na příští výroční konferenci společnosti.

Konference SNN se od roku 2003 konaly každoročně v Měříně na Slapech, ale pro příští rok nám provozovatel objektu původní příslib pořádat konferenci odřekl. Podařilo se však najít velmi dobrou náhradní variantu. V roce 2010 se tedy bude XVI. konference SNN a současně 48. AT konference konat (v termínu 25.–29. dubna 2010) na novém místě – v hotelu Harmony ve Špindlerově Mlýně.

V kontrastu k dlouhodobě přehlíženému postoji oficiálních míst a klíčových institucí v ČR k problematice alkoholismu, tabakismu a závislosti na psychoaktivních lécích se bude příští konference naší odborné společnosti těmito okruhy zabývat přednostně. Hlavním téma konference SNN vyjadřuje její motto: „Stav ve věcech alkoholu, tabáku a psychoaktivních léků v ČR v roce 2010“.

S tímto krátkým výhledem do příštího roku se loučím se všemi čtenáři Adiktologie.

Přeji vám klidné vánoční svátky, zdárné vykročení do nového roku a těším se na shledanou s vámi na některé z akcí naší odborné společnosti.

V Praze 5. prosince 2009

Petr Popov

předseda výboru Společnosti pro návykové nemoci ČLS J. E. Purkyně